

Lëk në lööŋ ke mɛc në röt:

KÄ TŌ THĪN

Yeŋo ye tɔŋ baai?	1
Yeŋo ye löŋ de mɛc në röt (tëk de yic)?	1
Ba löŋ de mɛc në röt thiëc yadë?	2
Täu në luk yic	2
Yeŋo ye röt looi të cup yĭn yŏn de luök?	3
Yeŋo ye röt looi yŏn de luök?	3
Yeŋo ye tuäl të cĭ löŋ de mɛc në röt taau?	4
Yeŋo ye röt looi në kee kākë cök?	5
Yeŋo ye tuäl të dhoŋe raan denë löŋ kōu?	5
Ku na lööŋ ke luk de kɔc pantök?	6
Yeŋo ye röt looi te kaar yɛn ba löŋ de mɛc ne röt waar?	6
Yee teno ba yɛn cööt në kuny	7
Jiëi	8

Yeŋo ye təŋ baai

Təŋ baai kee rət looi nə akutnhiim kuə yiic kedhia, ku nə cieŋda yic eben. Təŋ baai ee kuəc looi de riəl ne kəm ke kəc ciəŋ nə tək, kuə te cī kek puək, ku ne kək kuət yic kē luəi rac. Ye kən, ka lēu bī yic naŋ təŋ de kəc gup ku guēec, kuəc jam, wēi ku riēc, mən ku yaaŋ nə kək māt kəc nhīm yiic, mōny ku muut de nyin nə kək ke pīir yiic. Ye loikē kedhia, kaa cī ke kəər nə akutnhomda yic, ku kək ke kek kaa waac kenē lōŋ.

Ka kəər bolinh de Junub Australia bi gəl ku laau juakic tenəŋ kəc yeke luəi təŋbaai. Lōŋ de məc nə rət ka lēu bē yī gəl wenē kəc pandu. Ye athöre ka lək yī kē lēu bē rət looi tē thiēc yīn bolith ba lōŋ de tək de kəc yiic yök. Ka ŋathku lan cī kək ba keek thiēc dhuk nhīm, ku bē yī kuəny nə kē ba looi.

Yeŋo ye lōŋ de məc nə rət?

Lōŋ de məc ne rət, kee lōŋ de luk, ye raan (nə gueelē) pēen be naŋ ke lui raan (guel) nə dhal lēu bēkē ye rac piəu, wēi kuə lēēt yīn kuə kē lēu be ye yic luət ke ye təŋ. Raan denē, ka lēu bē yək bē kək kuət cie loi, cīt mən de, cī bī ben pandu, cī bī lo nə thukul de mīthku yic, cī yī bī kuany cök kuə biökkī, kuə cī yī bī tuəc wəl (nə kuəer juēc ke tooc kuət yiic). Lōŋ ka ye looi nə yīn ku kək tə yīn ke thiin.

Ke awac enəŋ raan be tōŋ de kək cī lōŋ ye pēen be cie loi looi. Ye kən, ka ye cəl dhuŋ de lōŋ kəu. Ka ba dhiil lək bolith te looie raan tōŋ de kee kək kē.

Ba löŋ de meɕ nē röt thiëc yadë?

Lò enəŋ bolith yenë kee dhöl piolic nē luöt, yenë löŋ de meɕ nē röt thiëc.

Ka nəŋ kony ba lò ke yī ce röt guiir. Luathë kāk be ye nyuəoth, kuə kāk ke lək ye tak ke lëu be kē yee lueel bemkəu (kuəny). Ye kenë ka lëu bi yic naŋ:

- yith cake gəər nē kāk eke yee ye raandë nē ke looi agut en kāk ca ke piŋ cīt men de nen, ku teno elooi yë kee kāk kē röt
- thurai kuə kāk nyooth rēi cī raan pandu riöök
- waragεek ke muk de mīthkuəŋ, cī löŋ ke gām we nē lukic.

Ka ba dhiil lək bolith, tē yīn ye tak kee ye raane nəŋ dhaŋ. Ne ŋo, na tεuë löŋ bake meɕ nē röt, ke luk abe löŋ tääu eya bī dhaŋ nyaai enəŋ ye raane (nē gueelë) nē yee kaam bāk wek yiic meɕ nē rote. Ku yīn bī cək thany wël cīke gəər, bī yīn ke kuëŋ. Ye kən, kee kəc lək akëkölduəŋ de apadhεelku, ku wel rət ke ye yic bī yīn löŋ de meɕ nē röt thiëc. Nē kuëŋ de rət, ke ka yee lək luk lan yee kəriëc ca lueel nē kuëŋic yen yic. Kee awac baa kē cie yic kuëŋ nē kuëŋic. Kuëŋdu ka be dhiil tuöc bolinh de biäk de yith ke kəc kee awεc (Police Criminal Justice Section), ku ka bī bolith lò caar lan naa de ke yī nəŋ yith yīn ke luk thiëc be löŋ luəi yī. Ku naa yīn ya, ke bolith ka be ben nē lukic nē yīn. Yīn bī dhiac ke yī bə nē lukic, ku bolith yen ka be jam nē nyinduic.

Na tə geeu (rəək):

- Ke yīn be lək yee nen bī yīn lò yön de luök.

Na tə biyic

- Ke bolith de “Biak de yith ke kəc kee awεc” ka be yī yök te kəər yīn ba ben nē lukic.

Täu nē luk yic

Muk nē yī nhom apiath ba ben ne lukic nē thaa cī bolith lək yī. Na ba gaau, kuə cī lëu ba ben, ke yī yup bolith kuə luk talapun aŋoot thaa ke kën thök, ku lək kē keek yith gaau yī.

Tē cup yīn yön de luök, ke yī thiëe kəc lui nē maktab de lək, yee yön de luök yinde bī yīn lò thin.

Yeŋo ye rət looi tē cup yīn yōn de luōk?

Na lo yōn de luōk tō peen (geeu), ke raan de bolith ka be yī loor ku ka be jam ke yī. Na lo nē luk loi biyic, ke bolith de luk ka be ben enəŋ yīn. Na kenē kuēēŋdu kan kueen ku kenē kuēŋ, ke ka bīkī guīer yīn ba looi nē bany de bolith nhom kuə raan de kuēēŋ/thiēēk (J.P.), duone nhom bath, kee awac ba kuēēŋ nəŋic lueth looi.

Ku ce men benē kuēēŋdu luoi ke ye kē nyooth yicdu nē lukic, ke ka cī lēu ba jam abac cək ye yic yōn de luōk. Ku na cak ka men ci yin jam abac be gam ke ye kē nyooth yic, ke yin be dhiil tō nē lukic.

Ku yīn be dhiil yōk ba lo tīt biyic yōn de luōk agut en bī beny de luōk kōor be yī piŋ thok. Bolinh de luk ka be yī cōōl yōt ne thaa lēu rət.

Yeŋo ye rət looi yōn de luōk?

Raan ca thiēēc bē lōŋ de mec nē rət luōi ye, ka cī be tō ne lukic nē tē thiēc yīne. Na tō kē nē kōk peei, ku yee yōk ke de kē bē yī yōk, ke lək kē bolith kuə raan lui yōn de luōk.

Na ce beny de luōk rət guiir be thiecdu piŋ, ke yīn be cōōl yōn de luōk, ku nyuc nē thōc tō ciēn yōn de luk. Na piŋ rin ke raan thiēēc yīn be lōŋ luōi yen, ke kē duon yenē ka cōōlé. Ye kenē kee tē yee luk kāk ke luoi thin. Ku luēelde, beny de luōk ka kōor be thiecdu dal.

Yīn be dhiil tō ke yī rēer, ku ka cīn kē ba looi nē yee kaame kuə kee tē cī yī thiēēc nē beny de luk, raan lui yōn de luōk, kuə bolith.

Na kōor beny de luk, bē nəŋkē kōor bē detic, ke ka bē yī yōk ba lo ne thanduy de cāt yic ago yī thiēēc. Ne luōt, ke yīn ye thiēēc ke yī rēer ciēn ne lukic, ku ka lēu bē yī thiēēc eya tē kōor yen ba lək kāk juēc nē kē de. Piŋ thiēc apiath ku dhuk nhom ne yicdīt.

Të cǐ beny de luk tākde looi, ke ka bē lek yǐ mēn ci yi tēm lōŋ de mēc ne rōt.

Piŋ kē lek beny de luk yǐn tē cǐ yen thiēcdu kueen, na nōŋ kē kenē piŋ, ke ka lēu ba bolith thiēc alē tē cǐ piŋ thōk, ku ka bǐ bolith guiēr yǐn yen kē cē rōt looi. Ku dhuk thiēc lēu bike gām yǐ nhom.

Yenŋ ye tuōl tē cǐ lōŋ de mēc nē rōt taau?

Luk ka bē lōŋ taau nē yee kōlē, ku kē tō, ka rilic arēēt ba ŋic lan na dē ke lōŋ **ka cǐ luoi be gol agut en be bolith nē yen thurō de lōŋ (be lōŋ luoi) yien raan denē (nē gueelē).**

Tē lēu en rōt, ke duək kē lek ye raan denē lan bǐ bolith ke gām lōŋ de mēc nē rōt, nē kē na dē ke ka cōk rilic enōŋ bolith be lōŋ luoi (gēm de thurō).

Ku yǐn bǐ bolith lek, yee nen egēm yen waragek de lōŋ. Ku na diēere, ke ka lēu ba thiēc enōŋ maktab de bolith thiōk ke yǐ, ne thaa kōr.

Yǐn be thurōi kee diak ke lōŋ de mēc ne rōt ben ne athanduŋ de juōbat yic, kuō enōŋ bolith, nē thōk de nǐn lik élan eleer yǐn nē lukic. Ku kee tāŋ piath ba thurō tōk tōōu te piath, ku thurō tōk kenē yǐn (nē athanduŋdu yic, kuō ne riāi yic), ku yienē thurō de diak guōt de raan dē lēu be ye kōr (cǐt mēn de thukul yee mǐthku lō thin).

Kuen thurō du apiath ago naŋ kē ŋic ne kē lēu bǐ raan denē (ne gueelē) looi ku kē cǐ be looi (thēēm). Nē yee dhōlē, ke ka baa ŋic mēn cǐ raandenē, ke dhoŋ lōŋ kōu looi, ku ka lēu ba bolith dhiil lek.

Ne luōt, ke lōŋ cē taau ka yenē thaa de ŋueek, cit mēn de, ruōn tōk kuō run kerou. Na kēnē thaa de lōŋ ŋueek, ke luēl de yee kēnē, lōŋ abē tō ke cǐn thōk alō gut.

Yeŋo ye rət looi nē kee kākē cök?

Löŋ de məc nē röt ka yenē köi lēu bī raan denē lo ne lukic eya, gaar thin, **te kēn kek kuum de löŋ de məc nē röt gam**. Ka bī bolith them bē kāk wεεcē ke guiir ku ka be cök ŋic tē nəŋ en kē cē rət waar nē löŋ de məc nē röt yic. **Yīn cī bē lo nē lukic nē yee kölē**. Ku na ŋoot raan ke reec löŋ cē taau, tē cī luk jam nyək nē pīŋ, ke ka bē naŋ nyuc bī luk looi alē.

Bolith ka bī yī lek tē kəorē yī nē lukic, ku tē yīn yen ya, ke ye nen ku yee teno bī yīn lo thin. **Ku na ba lo nē lukic nē yee kaamē, ke yīn bē yith bem thiëckəu dhiil gam ke yī kääc nē athandur de cāt yic**. Ku raan de ne (nē gueelē) ka be dhiil to eya nē lukic bē jam, ku na riaacē, ke lekē bolith ku ka bē naŋ kē guiir ago cie beer riōc.

Ku ka rilic ba muk nē yī nhom lan luuie löŋ de məc nē röt agut en thök de jam nē lukic. Ku luk yen ka be ye ləc be löŋ beer kəu, ku na yin ya, ke löŋ ka dhiac ke gəl yī agut en be kaam de thök ku bī luk cök kaac.

Yeŋo ye tuöl tē dhoŋe raan denē löŋ kəu?

Na dhoŋ raan egueelē tōŋ de kuum cē taau nē löŋ, ke yee kēnē, ka ye cəl dhuŋ de löŋ kəu, ku ke awac.

Tit rət apiath be kē bē löŋ dhoŋ kəu ba ciē loi, ku kē bē raan denē cök dhoŋ löŋ kəu. Cīt men de, na ce raan denē kuum bē ciē lo enəŋ yīn. Ke yī duəne lo ba lo neem, ku duənē ke yup talapun. Ku na loi, ke yīn aya, yīn dhoŋ löŋ kəu, ku ka lēu be yi laar nē luknhom ke yi ce jööl.

Tē to yīn, ku dhoŋ raan egueelē löŋ kəu, ku ye rət yök ke yī to ne keracic, ke yī yuöpē 131 444 tē cīn gau (ku 000 tē yen kē kēm yī yic) ku yīn be tuəc bolith tīt bīkī yī lo kuəny.

Na yee tak ke löŋ de məcnə röt ce dhoŋ kəu, ku yee rət yök ke yī tə ne kerac nhom (cīt mən, na cē raan egueelē meth lə neem ne thukulic ke waac ke kē tə nə löŋic), ye kənē ka ba dhiil guəl maktab de bolith thiaak ke week ago bolith ye kənē thiəcic.

Muk nə yī nhom – löŋ duən de məc nə röt kee luui cē tē yīn ye päl thin bī yen luui, ye dhuŋ de lööŋ kəth lək bolith tē cīn gaau.

Ku na lööŋ ke luk de kəc pantök?

Na tə mith thin, ke ka piath ba raan kəər bē yī lək nə löŋ ago yī kuony ba tak mən ba luk de kəc pantök thiəc nē lööŋ ke luk de ləc pantök. Ka rilic ba muk nə yī nhom lan na də kē wēi tə ne löŋ de luk de kəc pantök yic, ka lēu bē lööŋ kək ce taau nyaai, lööŋ əke cike taau nə löŋ de məc nə röt. Ye kənē ka lēu bī bolith guiər yī.

Yeŋo ye rət looi te kaar yən ba löŋ de məc ne röt waar?

Na cē kək əke nuan yī röt waar, ku kəər ba tōŋ de wēi cē taau nə löŋ de məc nə rötic, ku kəər ba löŋ de gəl cuoth wei, ke yī tīŋ maktab de kəöre yic de mith ku kəc baai, ku naktab de bolith thiök ke we, ku ləkē keek yīth kəər yīn löŋ bī waar ku bī nyaai.

Luk de bənē jamdu pīŋ ka kəər bē bəer guiir tē bī tōŋ de löŋ waar, ku nyiəi. Ku ka rilic enəŋ yīn ba nyic ke ye luk yetök yen ka lēu bē löŋ waar ku nyiəi, yīn cī lēu ba löŋ pēen bī waar, ku raan denē ka ce gam nə wəerde.

Week wedhia, yīn ku raan denē, we bike lək nə thaa ku kəl bī wek lə jam nə lukic. Ku yīn be dhiil tə nə lukic nə yee kənē. Ne luöt, ke raan denē eya ka bē dhiil tə ne lukic.

Ku ka yee bolith ku luök ŋic lan na də ke kəŋ ka ye röt waar nə thee kək nə kēpiath ku lööŋ eya ka kəər bike waar. Luəel de, bolith eya ka kəər bē yī lēu piəu lan na də ke yī ŋoot ke yī laau ke cīn ke yok kī, ku yīn cī thuny ba kəŋ cək waarke yiic ku ba loony nə kərəcic, yīn wenē pandu.

Nē thee kōk, ke bolith ka cī lēu bē gam bē lo nē lukic nē nyinduic tē thiēc yīn wēr kuə dhuk ciēn nē lōŋ de mēc nē rōt, tē ye bolith ye gam kee kēnē bē kerac juakic ku bē yīn wenē pandu cōk tiaam nē tōŋbaai dīt.

Yee teno ba yen cōöt nē kuny

Nē kē kēm yī yic	000		
Ne kony de bolith/tīŋ	131 444		
Akuut ke bolith de thiēc dethok nē mīth ku kōcbaai			
Adelaide	8463 7090	Thee cīn luoi	8346 7007
Elizabeth	8207 9353	Thee cīn luoi	8207 9442
Holden Hill	8207 6034	Thee cīn luoi	8207 6000
Port Adelaide	8207 6413	Thee cīn luoi	8207 6444
South Coast	8392 9172	Thee cīn luoi	8392 9000
Sturt	8207 4801	Thee cīn luoi	8207 4700
Biyic, ke yī yuōpē maktab de bolith thiōk.			

Na ca tiaam ne tōŋbaai ku cīe thoŋ de panduən cie liŋlith, ku kōər kuny ku ŋiny de lōŋ de mēc nē rōt ba detic, ke yī yuōpē **Maktam de Diaar Abakōök ku luoi de Yεεp ne 8346 9417.**

Rin ke makteb lēu bīki yi juak ne kuny ke yī ye raan cē tiaam nē tōŋ baai ka lēu ba keek yōk enōŋ maktam de bolinh thiōk ke we.

JIEI: Ye athöre ka ce juir në bolinh de Junub Australia ke ye kë be raan ëben luoi. Kee kəc lëk kerieëc ëben në dhöl yen kəc nyuwoth në luoi ku bë kony në juëk de lääu ku be luoi de karac tekic.

Na cak kaa men cı nyin tit ne guierde, ke ka cın daman në løjik de, kuə kək tə thin men cin ke ce wuəc, piac luoi de, kuə piath de kək tə thin në lëk, kuə jiëm tə në yee athörë yic.

Ka cin daman kuə kiit, løjik de kuə tekpiny de, ce luoi kë lëu bë tuöl tē geie röt në lëk tə thin kuə jiëm tə në yee athörë yic, ku ka cın cuöt de kək cı raan ke riör, kuə kany kuə döm de röt gam tənəy en kë cē wuəc kuə kë cē nyääñ wei në yee athörë yic. Kuə dhuəy ne kəñ cı raan yök në gei cen röt gei në lëk tə në ye athörë yic.

Kəc ye kuen kaa weeie keek biki kuēr kək ke löy ku lëk lëu röt ënəy kəc ɲic kəñ yaa kəər tē nəy en kë nuan raan.

© 2005 Pan de Junub Australia

Ye athörë kee yic degaar de crown nəy yic në pan Junub Australia, kee biak töy de luoi cē päl në löy de yic degaar de run 1968 (Cth), ka cın biök de ya athörë lëu be loi në təy de kuēr kuöt tē cın päl ce gəər në raan nəy yic degaar. Thięc kək bë keek ya yien bolinh de Junub Australia, Box 1539, GPO, ADELAIDE, South Australia 5001.

Nəy yic ka ce gām Ploc de lööy TAFE SA Adelaide South në luoi piath ce looi në thööy ku gäär de ye athörë.

Kaa thöl ne luoi ku biı ye bei ne; nyiei luoi de karac, bolinh Junub Australia, ku aguieer de kəc tiaam ne luoi de karac, akut de kiit de lööy, ku bolith kënë biath de lööy, maktab de bany de lööy.